

5. *Заброварний С.* Перемиська Шашкевичівка. Історичний нарис. Частина перша / С. Заброварний. – Перемишль : Б.в., 2011. – 156 с.
6. *Загайкевич Б.* Освіта в Перемишлі, Перемишль – західний бастион України / Б. Загайкевич. – Нью-Йорк ; Філадельфія, 1961. – 278 с.
7. Рідна школа. Українське педагогічне товариство. Діяльність за адміністративний рік 1925 – 26. – Львів, 1936. – 85 с.
8. ЦДА України у м. Львові, ф. 206, оп. 1, спр. 1952, арк. 4, 11, 19, 20, 56.

ПАВЛИВ І. Я. Мужская профессионально-дополняющая школа города Перемышля 1925–1939 гг.

В статье рассматривается общая характеристика становления и развития украинской мужской профессионально-дополняющей школы города Перемышля 1925–1939 гг. В частности, особое внимание было обращено вопросу подготовки специалистов среднего звена в профессиональных учреждениях.

Ключевые слова: профессионально-техническое обучение, профессионально-дополняющая школа, город Перемышль, общество “Родная школа”, профессиональные предметы.

PAVLIV I. Y. Men professional-supplementary school in Przemyśl in 1925–1939 years.

This article deals with the general characteristics of the formation and development of Ukrainian men professionally-supplementary schools in Przemyśl in 1925–1939 years. In particular, special attention was paid to the preparation of mid-level professionals in specialized institutions.

Keywords: vocational training, professional complementary school, Przemyśl, the Company “Native School”, professional subjects.

УДК 372.1:37(092)“19”

Пантюк Т. І.
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка

СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ
КРИЗЬ ПРИЗМУ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті розглядається проблема підготовки дитини до школи крізь призму педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського. Аналізуються праці вченого, в яких обґрунтовуються педагогічні умови раннього навчання дитини, її всебічного розвитку та природовідповідного виховання. У статті доводимо, що В. О. Сухомлинський у процесі підготовки дитини до школи акцентував увагу на природо- і культуровідповідності цього процесу; пріоритетною визначав роль творчості у дитячому житті і діяльності; наголошував на посильності і розумній напруженості розумової праці дитини; свободу і активність учений розглядав як необхідні умови дитячої діяльності, зокрема навчальної.

Ключові слова: В. О. Сухомлинський, підготовка дитини до школи, педагогічні умови раннього навчання, творчість, посильність, діяльність, активність.

Проблема підготовки дитини до школи, її безболісне та комфортне входження у нове середовище, зміст та специфіка співпраці сім'ї і школи,

вагомість досконалої фахової позиції вихователя дошкільного закладу та вчителя початкової школи стали предметом глибокого теоретичного дослідження і викликали до життя досконалу систему дошкільної освіти відомого українського педагога – В. О. Сухомлинського.

Низка його праць присвячена питанням підготовки і власне готовності дитини до школи; вчений визначає пріоритетні завдання сім'ї, дошкільного закладу, школи й учителя у сенсі сприяння і створення такого освітнього середовища для дитини, де б вона змогла гідно утвердитися, реалізувати свої життєві потенції і гармонійно самостверджуватися засобом природо-відповідного навчання, виховання й розвитку. Серед праць ученого, що присвячені цій проблемі, слід назвати: “Виховання любові до знань, до школи і вчителя” [1], “Вчити вчитися” [2], “Дорослі в країні дитинства” [3], “Учитель і діти” [4], “Школа і сім'я” [5], “Як любити дітей” [7] та інші.

Передовсім наголосимо, що В. Сухомлинський з глибоким розумінням ставився до дитинства як пори особливої та вельми результативної у житті людини. У своїх працях він наголошував, що саме у цей час закладається фундамент людського життя і для цього слід використати найкращі засоби виховання розвитку й навчання. Лише у цьому разі людина зможе максимально застосувати ті резерви, які природа заклала для становлення особистості. З огляду на це вчений-педагог ставить особливо високі вимоги перед першим учителем, вважаючи його людиною особливою та обдарованою найкращими людськими якостями: “Дитинство – це світ особливий. Діти живуть своїми уявленнями про добро і зло, про хороше й погане; у них свої “критерії” краси, у них навіть свій вимір часу; в роки дитинства день здається роком, а рік – вічністю. Щоб мати доступ у цей дивний палац, ім'я якому – Дитинство, ви мусите перетілитися. Я переконався, що найголовніше в цій дуже тонкій сфері виховання – це глибоке розуміння, точніше, відчування серцем дитячого світу – відчування дитинства. Тільки за цієї умови вам буде доступна мудра влада над вихованцем. Тільки за цієї умови діти не дивитимуться на вас як на істоту, що випадково потрапила в їхній палац” [3].

Найсприятливішим ґрунтом для реалізації завдань у процесі підготовки та вступу дитини до школи В. Сухомлинський вважав любов до дитини, цілісне прийняття дорослим світу дитинства і розуміння його неповторності та важливості у житті дитини: “Бо любов до дитини в нашій спеціальності – це плоть і кров вихователя як сили, здатної впливати на духовний світ іншої людини. Педагог без любові до дитини – це все одно, що співець без голосу, музикант без слуху, живописець без відчуття кольору” [6, с. 68-74].

Вчений-педагог наголошує, що любов до дитини не повинна бути сліпою, а щирою, мудрою, що породжує шляхетність і моральність: “Мова йде про мудру людську любов, одухотворену глибоким знанням людського, розумінням усіх слабких і сильних сторін особистості – любов, що застерігає від нерозсудливих вчинків і надихає на вчинки чесні, благородні. Любов, що вчить жити, – така любов нелегка, вона вимагає напруження всіх сил душі, постійної віддачі їй” [6, с. 68-74].

Підготовку дитини до школи та її перші роки навчання В. Сухомлинський розглядає як школу справжнього життя – щирого, морального, відвертого, такого, де дитина розглядається педагогом як суб’єкт освітнього процесу, а не мета чи засіб. Саме тому і вимоги до батьків та першого вчителя у педагогічній концепції вченого особливо високі: “Вчити жити – це значить передавати з серця в серце моральні багатства, здобуті, нагромаджені людством. І передає ці багатства той, хто з колиски пестить дитину, хто дбайливою рукою підтримує її перший крок, хто веде її за руку по першій стежці життя. Це батько, мати і вчитель. Але щоб учити жити, треба мати в собі те, що ти хочеш бачити в того, кого вчиш” [4].

Моральну чистоту та моральну цілісність вихователя В. Сухомлинський трактував найголовнішою і єдиною передумовою успіху в “тій найтоншій сфері людської творчості, яка зветься вихованням”. Важливо наголосити на прихильності педагога до загальнолюдських цінностей тоді, коли ідеологія заповонила увесь освітній простір і вимагала, передовсім, служіння ідеалам уряду й партії. Практика доводить, що справжній педагог вибудовує ієрархію цінностей не з огляду на соціальне замовлення, а орієнтуючись на вічні і незмінні вартості добра, честі, гідності, справедливості й гуманності.

Аналіз педагогічного доробку В. Сухомлинського переконливо доводить, що вчений розглядав кожну дитину як неповторну, цілісну й особливу; вимагав від педагогів максимального використання індивідуального підходу, особливо у процесі підготовки дитини до школи і сам подавав такий приклад учителям школи й усім, хто знав його педагогічні ідеї: “Чим більше пізнаєш оці тонкощі дитячого світосприймання, тим більше любиш кожну дитину. Якби я не пізнавав всієї цієї багатогранності людського в дитині, якби кожен день не відкривав переді мною щось нове в кожній дитині, всі діти здавалися б мені схожими одне на одного – я не бачив би дитини. А той, хто не бачить дитини, не може й полюбити її” [6, с. 68-74].

Важливість і пріоритетність моральних цінностей у житті сім’ї, школи, педагога та кожної дитини вчений-педагог акцентує чи не в кожній своїй праці, наголошуючи на їхньому впливі на увесь процес становлення

особистості – навчання, виховання, розвиток. Він доводить, що саме у дошкільному та молодшому шкільному віці перед дитиною відкривається “...неосяжний світ людських взаємин, радостей і знегод”. Саме тоді дитина ставить перед собою низку запитань і шукає на них відповідь. Найважливішими із них є “питання про добро і зло” [4].

Досліджуючи проблеми української народної педагогіки і прагнучи написати спеціальну книгу про народну мудрість та її вплив на виховання дитини, вчений вказує на особливе трактування моральних категорій і доводить, що народ у своїй творчості абсолютно чітко визначив їхнє місце у житті людини. Водночас із народнопедагогічною мудрістю плекається життєва позиція малої дитини, що вихована на народній казці, притчі, легенді, де добро завжди перемагає зло: “В дитячому світі існує найпростіша і в той же час наймудріша класифікація всіх явищ навколишнього світу. Все, що бачить дитина, вона відносить або до добра, або ж до зла. Нічого середнього для неї не існує. І доти, поки батько, мати, вчитель є для дитини живим втіленням добра, поки своєю поведінкою, кожним своїм вчинком вихователь утверджує в серці дитини її уявлення про добро, вона, безперечно, вірить, вірить не тільки у вихователя, в батька, матір чи вчителя, а й у добро” [4].

Основною передумовою правильного виховання дитини, на переконання В. Сухомлинського, є здорова, міцна сім'я; сім'я, “...де життя батька та матері не є співжиттям, а є міцною дружбою, заснованою на єдності прагнень, ідеалів, на спільній творчій праці, на міцній любові...” [5]. Цей незаперечний науковий постулат був підтверджений усією практичною роботою ученого-педагога, адже тісна співпраця із батьками школярів завжди була пріоритетом роботи педагогів у Павлишській школі. Особливо важливою така взаємодія стає саме у період підготовки дитини до школи, коли спільні зусилля та єдність педагогічних вимог батьків і педагогів школи дають можливість дитині подолати бар'єри переходу в інший соціальний статус та змінити звичний спосіб життя і діяльності на новий – регламентований, розмірений, такий, що вимагає значного напруження психічних, моральних, духовних, фізичних сил особистості.

В. Сухомлинський також наголошував на необхідності посилення вимог до сім'ї щодо виконання своїх обов'язків та функцій, особливо виховної. Така педагогічна позиція вченого особливо актуальна сьогодні, коли українська сім'я, обтяжена різними проблемами та викликами сучасного суспільства, перестає виконувати свої освітні функції. Ігнорування питань навчання, виховання, освіти дитини; недостатня увага з боку батьків до проблем входження дитини у новий для неї шкільний простір у перші роки навчання створюють чимало проблем як для дитини та її батьків, так і для суспільства загалом: “Характер дитини

стає замкнутий, вона починає любити самотність, тікає від товаришів. У дитини виникає недовір'я, ворожість до одного з батьків – батька або матері. Душа дитини залишається навіки пораненою” [5]. В. Сухомлинський у своїх працях дає конкретні вказівки батькам та вихователям щодо подолання труднощів виховання.

Вимоги до особистості вчителя, особливо першого вчителя у житті людини, В. Сухомлинський формулював чи не в усіх своїх працях, реалізував їх у практиці власної педагогічної діяльності та вимагав цього від своїх колег. Учений вважав, що учителем може бути лише особлива людина, яка розуміє дитину і любить її. Щирість і моральність, жертвність та емоційність, простота і науковість, ерудованість та інтелігентність, досконалі власні переконання і глибоке розуміння природи дитини – ось далеко не повний перелік педагогічних умов, у яких педагогічна діяльність буде успішною: “Передусім потрібно, щоб у тих думках, які доносить учитель до свідомості школярів, він виражав самого себе, щоб до серця дитячого доторкалися не холодні істини, а жива, пристрасна особистість педагога. Це залежить від того, наскільки знання, які викладає вчитель учням, стали його особистими переконаннями, ввійшли в його душу. Це залежить і від загальної культури, ерудиції, широти наукового горизонту вчителя” [6, с. 68-74].

Застерігає В. Сухомлинський також і проти подвійних стандартів у моралі і наголошує, що не може бути дві правди: “одна – для дітей, для бесід з ними, для повчань, а друга – “для домашнього вжитку””. В таких умовах віра дитини “руйнується, як збудований на піску дім” [4]. Сам учений, як свідчить його педагогічна концепція та життя, не порушував декларованих принципів, такої ж позиції вимагав і від учителів, які працювали поряд.

Існує ще одна, особливо важлива умова підготовки дитини до школи – культ освіти. Ця проблема особливо актуалізувалася в умовах сьогодення, оскільки так звана “зрівнялівка” зробила освіченість ніби й непотрібною, а духовність та інтелектуальність стали вторинними щодо матеріального статусу людини. Проте історія підтверджує той факт, що така ієрархія є лише епізодичною у час суспільної кризи чи соціальних катаклізмів. Саме так ми оцінюємо стан сучасного українського суспільства і його ставлення до освіти, знань, вихованості, інтелектуального капіталу людини у рамках моральності та інтелігентності. На цьому наголошував В. Сухомлинський, даючи поради вчителям початкових класів: “Атмосфера глибокої поваги до знань, науки, до вчених, до розумних і знаючих людей – така ж важлива умова успішного виховання, як і участь дітей у продуктивній праці. Ми прагнемо з малих років утвердити в душі дитини благоговіння перед наукою,

знаннями, розумом; добиваємось, щоб невігластво, обмеженість учень вважав таким же пороком як лінощі, недбалість чи марнотратство” [1, с. 9-15].

Аналіз наукового доробку В. Сухомлинського дає змогу стверджувати, що вчений компетентно і цілісно розглядав проблеми підготовки дитини до школи та раннього інтелектуального розвитку особистості, вказуючи, що ці процеси повинні розгортатися згідно з принципами природо- і культуровідповідності, враховуючи особливості дитячого сприйняття світу. Наголошував він також на ролі творчості, вказуючи, що саме вона дає поштовх для розвитку інтелекту дитини: “Кожен учитель початкових класів систематично проводить ранки дитячої творчості. Діти читають складені ними оповідання, вірші. Це в основному художні розповіді про те, що дитина бачить на власні очі, що її захоплює, вражає, хвилює. Адже вогник думки – це емоційне її забарвлення. Слухаючи, діти переживають захоплення думкою. Кожному хочеться випробувати свої сили у творчості” [2].

Творчість В. Сухомлинський вважав “щаблинкою самостійного мислення, на якій дитина пізнає радість власної думки, переживає моральну гідність творця” і наполягав, щоб цього досяг кожен учень. Важливою педагогічною умовою підготовки дитини до школи на думку вченого, є розвиток бажання вчитися. Це можна реалізувати лише у процесі вільної, творчої, самостійної та результативної діяльності, яка породжує у дитини почуття задоволення від роботи, вимагає напруження розумових, фізичних і психічних зусиль: “Бажання вчитись – то дуже тонка і примхлива річ. Воно, образно кажучи, як ніжна квітка, котра живиться тисячами корінців, які невтомно працюють у вологому ґрунті. Ми їх не бачимо, але дбайливо оберігаємо, знаючи, що без них життя й краса загинуть” [2].

Створюючи концепцію успішної підготовки дитини до школи, В. Сухомлинський обґрунтовує необхідність ще однієї її важливої складової – посильності і напруженості розумової праці дитини: “Щоб наші діти завжди переживали жадобу знань, щоб бажання вчитися було найголовнішим стимулом їхньої нелегкої розумової праці, дбаймо про дуже важливу передумову всього шкільного навчання: розумова праця дитини, будучи зрозумілою, водночас повинна мати й відповідні труднощі.

Переживання гідності трудівника-мислителя можливе лише за тих умов, коли розумова праця є певним випробуванням сил. Дитина виходить з цього випробування переможцем, з гордістю й радістю оглядає пройдений шлях, каже сама собі: “Це я знайшла. Це я відкрила” [2]. Саме такий шлях дитини до шкільного навчання забезпечить його

результативність, послідовність та успішність. Практика роботи учителів початкових класів підтверджує це протягом усього часу існування початкової школи.

Використана література:

1. Сухомлинський В. Виховання любові до знань, до школи і вчителя // Радянська школа. – 1964. – С. 9-15.
2. Сухомлинський В. Вчити вчитися // Початкова школа. – 1969 р. – Серпень. – № 2.
3. Сухомлинський В. Дорослі в країні дитинства // Радянська освіта. – 1945. – № 99.
4. Сухомлинський В. Учитель і діти // Радянська Україна. – 1964 – 26 листопада.
5. Сухомлинський В. Школа і сім'я // Ударна праця – 1946 р. – 1 грудня.
6. Сухомлинський В. Як любити дітей // Радянська школа. – 1967. – № 7. – С. 68-74.
7. Сухомлинський В. О. Мудра влада педагога // Радянська освіта. – 1967. – № 98.

ПАНТЮК Т. І. Система підготовки ребенка к школе сквозь призму педагогического наследия В. О. Сухомлинского.

В статье рассматривается проблема подготовки ребенка к школе сквозь призму педагогического наследия В. О. Сухомлинского. Анализируются труды ученого, в каких обосновываются педагогические условия раннего обучения ребенка, его всестороннего развития и природосообразного воспитания. В статье доказано, что В. О. Сухомлинский в процессе подготовки ребенка к школе акцентировал внимание на природо- и культуросообразности этого процесса; приоритетной обозначал роль творчества в детской жизни и деятельности; акцентировал на посильности и разумной напряженности умственного труда ребенка; свободу и активность учений рассматривал как необходимые условия детской деятельности, в частности учебной.

Ключевые слова: В. О. Сухомлинский, подготовка ребенка к школе, педагогические условия раннего обучения, творчество, посильность, деятельность, активность.

PANTYUK T. I. The system of child's school preparation in the light of pedagogical heritage of V. O. Sukhomlynskyi.

The article deals with the problem of preparing a child to school in the light of pedagogical heritage of V. O. Sukhomlynskyi. It gives the analysis of scholar's works, in which the pedagogical conditions of child's early studying, her all-round development and bringing-up based on nature conformity are grounded. The article proves that V. O. Sukhomlynskyi paid special attention to natural and cultural conformity of this process while preparing a child to school; determined the role of creative work in children's life and activities as the one of primary importance; emphasized the intensification and reasonable intensity of child's mental work; the scholar considered the freedom and active part as necessary conditions of children's activities, especially educational.

Keywords: V. O. Sukhomlynskyi, child's school preparation, pedagogical conditions of child's early studying, creative work, intensification, activities, active part.